



עלון מספר 104 - ינואר 2023

תוכן העניינים

1. סיכום פעילות – שנת 2022
2. נריה קראוס – ערוץ 13
3. מסיבת חנוכה תשפ"ג
4. מהנעשה באוז'גורוד (3 נושאים)
5. מחתרת תנועות הנוער בבודפשט – יוצאי קרפטורוס
6. משלנו: פולג טלי (מונקץ', ברגסס, ראחוב ובוגדן)

1. סיכום פעילות – שנת 2022

השנה עדיין לא חזרנו לפעילות מלאה, אך לפחות הייתה התכוונות לחזרה לפעילות; נקווה שבשנה הבאה נוכל להרחיב את הפעילות.

- משלוח אגרת לניצולי השואה לציון "יום השואה הבינלאומי" – ינואר 2022
- מסיבת פורים בקריית גת – מרץ 2022
- הכנסת ספר תורה ביחידת הצנחנים בתל נוף בהשתתפות נציגי הארגון – מרץ 2022
- תרומה לבית חב"ד באוז'גורוד – אפריל 2022
- השלמת אתר ההנצחה ביער "בן-שמן" – אפריל 2022
- הנחת זר בטקס "יום הזיכרון לשואה ולגבורה" ב"יד ושם" – אפריל 2022
- סיור במוזיאון פורצי הדרך לירושלים במלחמת השחרור – "חאן שער הגיא" – מאי 2022
- אזכרה שנתית ב"יד ושם" – מאי 2022
- מפגש סוכות ב"יער בן שמן" – אוקטובר 2022
- אזכרה לחלל הבריגדה יליד קרפטורוס בהשתתפות נציגות הארגון – נובמבר 2022
- אירוע חנוכה – דצמבר 2022
- פורסמו 12 עלונים חודשיים
- אתר האינטרנט carpatu.org.il כולל 4 ספרים, ריכוז כתבות "משלנו" ו-9 תערוכות
- אתר האינטרנט עודכן בנושא אזכרת נשמות מהשנה האחרונה ומשנים עברו
- הקמת קיר הנצחה לנופלים במלחמת השחרור – בשלבי ביצוע

2. נריה קראוס – ערוץ 13 – שליחות בארה"ב

בעלון מספר 100 סיפרנו את סיפורה של נריה, בת הדור השלישי, נכדתו של פולי קראוס, יליד בושטינו, שהיה ניצול שואה, בין מייסדי הארגון לאחר מלחמת העולם השני, ונפטר לפני כחצי שנה

עתה אנו מתבשרים על הקידום בערוץ 13, לו זוכה נריה:

נריה קראוס מונתה לשליחת חדשות 13 בארה"ב – ערוץ 7, ד' בכסלו תשפ"ג

28.11.22

"נריה קראוס, עורכת התרבות ומגישת תוכניות אקטואליה בחדשות 13, מונתה לשליחת חדשות 13 לארה"ב. קראוס תעבור לניו יורק ותסקר את ארה"ב עבור מהדורות ותוכניות הערוץ, תחת דסק החוץ בראשות גיל תמרי."



3. מסיבת חנוכה תשפ"ג

ביום שני, נר שני של חנוכה, 19.12.2022 קיימנו את מסיבת חנוכה בראשון לציון. היו הדלקת נר שני, מפגשי חברים, ריקודים ומצב רוח טוב באירוע שמח. להלן קישור לתמונות מהמסיבה:

https://photos.google.com/share/AF1QipNvUYLZxloDjUa_7ImMoh9ycNmWHEt4GVaSfNZiWx4lkovNcb4dxfoYvohzuWZGjw?key=RzloRTE4VXlnNFZVNxpibIFmOVI3Y3JtbEpJQoRB



מיכאל אינדיק בברכה להדלקת הנר,
עם זאב מילבאוואר

שנמשיך לחגוג את חג האור בשמחה ובבריאות



Efraim Maltz

תודה תודה

למארגני הערב צבי דוידוביץ ויוסי קוטונה,
יחד עם זאב מילבאוואר



Efraim Maltz

אלכס ויינברגר והרשי
פרידמן בשירי חנוכה

תודה תודה לאפרים מלך על תיעוד האירוע



Efraim Maltz

4. מהנעשה באוז'גורוד

א. מתוך אתר הפייסבוק של בית חב"ד באוז'גורוד: "ראש העיר אוז'גורוד, בוגדן אנדרייב, נפגש בדצמבר עם הרב הראשי של אוז'גורוד וטרנסקרפטיה, מנחם-מנדל וילהלם, ורעייתו, הרבנית שרה וילהלם, יחד עם ראש מינהל התרבות, הנוער והספורט של מועצת העיר, Alla Chernobuk, ביקרו בקרן הצדקה האזורית "יהודי טרנסקרפטיה". במפגש הם דיברו על חיי הקהילה היהודית ועל חשיבות שמירת המסורות בזמנים קשים כאלה לאוקראינה. מנחם-מנדל וילהלם סיפר לראש העיר על פעילות הארגון, שמשדרו ממוקם ברחוב 'הרוסי'. כאן נמצא בית כנסת, גן ילדים יהודי, קנטינה, בה אוכל כשר. בית הכנסת הזה הוא בית הכנסת והמרכז הציבורי הפעיל היחיד עבור התפוצות היהודית. לאחר מלחמת

העולם השנייה, בית הכנסת הזה הפך לבית התפילה היהודי היחיד, שכן עם הגעת השלטון הסובייטי, חוסל בית הכנסת האורתודוקסי - כיום הפילהרמונית האזורית - נשאר לוח, שהיה על קיר בית הכנסת הקודם.

תשומת לב רבה מוקדשת בקהילה היהודית לגידול ילדים וצעירים. בגן יש כיום 14 תלמידים מגיל 1.8 עד 6 שנים, ובכלל, ניתן להשאיר ילדים מגיל שלושה חודשים - אם ההורים מחליטים לעבוד. מלמדים את הילדים עברית, מסורות יהודיות, יש חוגים במתמטיקה, מוזיקה, שחמט ועוד. את השפה האנגלית מלמדת המורה, שהובילה את בית הספר היהודי בדונצק ועברה לאוז'גורוד בשנת 2014.

ב-18 בדצמבר בשעה 17:30, ליד הפילהרמונית האזורית באוז'גורוד, יודלק נר חנוכה ראשון. כל המקומיים מוזמנים לאירוע.

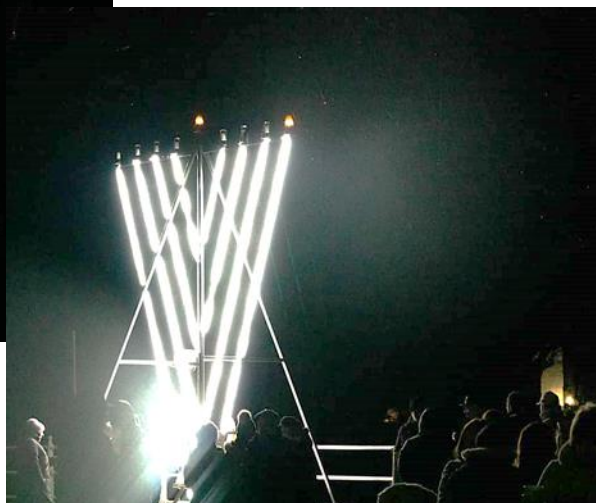


הרב ורעייתו עם ראש עיריית אוז'גורוד ועם ראש מינהל התרבות, הנוער והספורט של מועצת העיר



גן הילדים במרכז חב"ד באוז'גורוד

ב. הדלקת נר ראשון באוז'גורוד



משמאל: רב חב"ד באוז'גורוד, מנחם-מנדל ויליאם
מימין: ראש עיריית אוז'גורוד, בוגדן אנדרייב



ג. אנטישמיות באוז'גורוד



בתרגום חופשי:
"הירגו את
היהודים,
היהודים הורגים
אותנו"
הכיתוב נמחק...



זאת ההזדמנות להודות
לבני הדור הראשון שלנו
– אלו שעלו ארצה בתום
מלחמת העולם,
אלו שעלו בשנות ה-70,
או בשנות ה-90 –
טוב שאנו במדינה שלנו,
מדינתו של עם ישראל!

קישור לכתבה על האירוע בקישור שלהלן:

<http://www.mukachevo.net/ua/news/view/4579995>

5. מחתרת תנועות הנוער בבודפשט – יוצאי קרפטורוס

יצחק (איז'ו) רוזנברג רוזן (Rosenberg Jichák)

נולד ב-1922 באונגוואר (Uzhhorod). היה חבר "בני עקיבא".

ב-1942 גויס לשירות לפלוגה של עבודת כפייה. הוא ברח והצטרף לעבודת המחתרת ב"בית הזכוכית" ברחוב ואדאס. עסק בעיקר בחלוקת שוץפסים [Schutzpass - "תעודות חסות"].

עלה לארץ והגיע לדרגת קצין בכיר במשטרת ישראל.



צעירים יהודים, חברי תנועת הנוער הציונית-דתית "בני עקיבא", שפעלו בשורות המחתרת להצלת יהודים, הונגריה, 1943 ["יד ושם" – לא עוד אלמונים]



[מימין לשמאל] שורה עליונה:

1. שאני שפיגל Sanyi Spigel (Sándor Spiegel)

2. צבי עשהאל מאז'גורוד Tzvi Asael (Herman Auslaender-Nagy Oszi)

3. **יצחק רוזנברג 'איז'ו' מאז'גורוד (Yitzhak Rosenberg)**

שורה אמצעית:

4. מנחם צבי קדרי ממז'קבשד

(Mezőkövesd) שבהונגריה
Menachem Tzvi Kadari (Ernő Schwarcz)

5. דוד עשהאל מאז'גורוד David Asael (Dezső Auslaender - Kis Oszi)

שורה תחתונה:

6. מנחם יעקבי מצ'ופ Uziel Menachem Yacovi (Jakobovic)

7. צבי זיידל (זיידנפלד) מאז'גורוד Tzvi Seidel (Seidenfeld)

למעשה, באתר של "מחתרת תנועות הנוער הציוניות בבודפשט" מופיע שם המשפחה של יצחק באופן שגוי: רוזנפלד. בבדיקה מקדימה של הפעילים המתנדבים, תיקן אותי חברנו, אלכס נימברגר, שיצחק היה אח של סבא שלו... "האיש שבתמונה הוא יצחק רוזן (רוזנברג), ולא כפי שכתבת, הוא אח של סבא שלי, הרש-בֶּר רוזנברג (שאני נושא

את שמו), שנרצח בקמניץ פודולסק. הוא ניצל בזכות אימו, שהשיגה לו פספורט הונגרי. איזו (יצחק) היה, אכן, קצין בכיר ופרש בדרגת נצ"מ. הייתי איתו בקשר עד ימיו האחרונים. הוא הגיע לארץ יחד עם אשתו, חיה, דרך רומניה."



המשתתפים ב"פגישה גלילית" של בני עקיבא באו"הוורוד בפברואר 1937, מהסניפים או"הוורוד, מוקצ'בו, מיכלובצה והומנה.

שורה תחתונה, יושבים (מימין): דוד עשהאל (אוסלנדר), פנחס קליין, עלה אחר השואה, חבר ניר-גלים; אברהם חיים קליין הי"ד, אחיו של הנ"ל, נספה בשואה; צבי זייזנפלד, מפעילי המחתרת בכורפשט כ"1944, חי בניר-יורק.

שורה שנייה יושבים (מימין): ? דוד רויטמן, עלה כ"1939, שרת בכריגדה, ? צבי עשהאל (אוסלנדר), עלה אחרי השואה, חי בירושלים, חיים שמיר (שוירמר), מרכז ב"ע באו"הוורוד, עלה כ"1939, שרת בכריגדה, חי בתל-אביב, בנימין מרמלשטיין מסניף מוקצ'בו, בוגר הגימנסיה העברית, עלה כ"1940, חי בירושלים, ? ? יונה ברנר מסניף הומנה, שרד מהשואה, נפטר זמן קצר לאחר השיחרור.

שורה שלישית עומדים (מימין): ? הרשקוביץ, אחיו של אברומצ'יק הרשקוביץ, חי בישראל, צבי ניימן (במשקפים) עלה כ"1939, יהלומן, חי בתל-א-אנטורפן, אברהם הרשקוביץ (אברומצ'יק), מראשי ב"ע בצ'ס"ר, לשעבר חבר בארות יצחק, חי בישראל, רחל קשת-רייך מסניף מיכלובצה, עלתה כ"רכבת קסטנר" מכורפשט, חיה בירושלים, איצקוביץ ("צוביץ"), כפרוץ המלחמה הצליח להגר לארה"ב, ? הדסה דר-רייך, אחות רחל רייך, חברת כפר עציון לשעבר, רחל נוימן מאו"הוורוד, חיה בישראל, גליק הי"ד מיכלובצה, נספה בשואה, יהודה גרינברג הי"ד מאו"הוורוד, נשלח לאוקרינה עם גרודי העבודה ונספה, שלמה מרמלשטיין, מרכז הסניף במוקצ'בו, חי ברמת-גן, צבי אוסלנדר מסניף או"הוורוד, שרד מן השואה, חי בקנדה.

שורה רביעית, עומדים (מימין): דוד לנדאו ז"ל, עלה עם עליית הנוער האחרונה כ"1940, ממיסדי משואות יצחק, ? קליין מסניף או"הוורוד (עומד אחרונים), מרים ויזור ממוקצ'בו, חברת משואות יצחק, יוסף אוכלנדר ממוקצ'בו, חבר ההנהלה הארצית של החלוץ המזרחי בהונגריה, נשלח לאוקראינה עם גרודי העבודה ושם נספה, יצחק רוזנברג (איז'ו), שרד מהשואה, פעיל בבריחה, לשעבר קצין במשטרת ישראל, חי בירושלים, צביה בש-מרקוביץ, בוגרת הגימנסיה העברית במוקצ'בו, חברת טירת צבי, שלמה חיימוביץ, מרכז ההנהגה הראשית של ב"ע בצ'ס"ר, משרידי כפר עציון, חי בירושלים, לאה גרינפלד, מיכלובצה, שרידת השואה, חיה בארה"ב, ? משה נוימן מאו"הוורוד, עלה כ"1939 כמעפיל, חי בתל-א.

ניסו לשחזר מה עלה בגורלם של 36 הצעירים המופיעים בצילום: 20 עלו ארצה (לפני ואחרי השואה), 4 חיים בארה"ב ובקנדה, 5 ניספו בש"8 לא מזהים.



יצחק חי רוב שנותיו בירושלים, אחר כך עבר לרמת השרון, שם הוא קבור. הוא היה יליד 1920 (ולא 1922) ונפטר ב-2011. על קברו נכתב:

"היה פעיל בבריחה. עלה ארצה בשנת 1945

מראשוני השוטרים במשטרת ישראל

ומבכירי מדריכה וחוקריה

בעל מסור ואוהב בזוגיות מופלאה בת 62 שנים"



6. טלי פולג (מונקי', ברגסס, ראחוב ובוגדן)

טלי פולג עוסקת שנים רבות בתיעוד ובחקר. מתוך העיסוק בפרטי ובאישי יש לה פנייה אל כלל החברים – ועל כן בסוף הכתבה. זאת גם ההזדמנות להביא סקירה היסטורית על קורות הקהילה היהודית שלפני מלחמת העולם ה-2, מתוך הסיפור המשפחתי שלה, השזור בקורות בתי-אב רבים בקרפטורוס. אני מביאה את סיפורה של טלי – בגוף ראשון:
"נולדתי בנתניה בחורף 1951 להוריי, שעלו לארץ עם אחי מיכאל, שנולד בצ'כיה אחרי המלחמה, בשנת 1949. אני נשואה לצבי ולנו 3 ילדים ו-10 נכדות ונכדים, כן ירבו.

לאחר שירותי הצבאי בחטיבה 188 בצפון הארץ נישאתי לצביקה, שהיה מ"פ צעיר בחטיבת "גולני". צביקה שירת שנים רבות בצבא הקבע בתפקידי שדה ופיקוד, במסגרת חטיבת "גולני" ופיקוד הצפון ואף היה מפקד האוגדה הראשון של עזה באינתיפאדה הראשונה. חיינו היו משולבים בקריירה הצבאית שלו. הכרנו הרבה בסיסים צבאיים, ביקרנו אותו בתנאי שטח בבסיסים ובאימונים וגם היינו הרבה בלעדיו, כי היו תקופות ארוכות שהוא חזר הביתה רק אחת לשבועיים. "גולני" היה לנו הבית והמורשת. לאחר מכן שרת צביקה כראש עיריית נתניה (בין השנים 1993-1998) וניהל מפעל בטחוני. שם משפחתנו הקודם היה פרקש. בשנת 1973 עברתנו אותו לשם פולג - בעקבות דרישת הצבא לעברת את שמות המשפחה של קציניו. את שם משפחתנו החדש – פולג, בחרנו על שמו של נחל פולג, הנשפך לים התיכון מדרום לנתניה – עיר מגורנו. בחרנו בשם פולג כי היה בו חיבור בין עירנו האהובה נתניה לבין אהבתנו לטבע. הוא שרת כחת אלוף במילואים והיה דירקטור במספר חברות וגופים ציבוריים. צבי הוא בנם של ברוך פרקש (ואימו מבית רזמוביץ), ורבקה לבית רוטנר, שניהם ילידי סיגט. רבקה שרדה את אושוויץ. ממשפחתה נותרו רק היא ואחיה. הוריה ושבעת אחיה נספו בשואה.

מקצועי הבסיסי הוא פיזיותרפיסטית ולאחר 18 שנות עבודה בקופת החולים בנתניה, ולאחר שהשלמת תואר MA באוניברסיטת ת"א, עברתי לתחום ניהול דוירים מוגנים בנתניה וברמת גן. היום, כגמלאית, אני מתנדבת ב"מוזיאון נתניה", ב"מוזיאון הלוחם היהודי במלחמת העולם השנייה" המוקם בלטרון, עוסקת בבניית עץ משפחה של יותר מ-2700 איש, עוסקת בכתיבת ערכים לוויקיפדיה.

ביוני 2019 ביקרנו לראשונה באוקראינה: במונקי', בברגסס, בראחוב ובבוגדן - המקומות שמהם הגיעו הוריי, ובהם חיו סבותינו וסבינו. נסענו עם אחי מיכאל ורעייתו עתליה ועם בת דודתי, מירה (לבית רוזנטל) ובעלה, בוריס וורצברגר, שנולדו וגדלו במונקי' והיום חיים במיאמי ובניו יורק. אמי - מנצי (מרים) לבית ליכטנשטיין נולדה וגדלה בברגסס (1913-1997) הייתה ניצולת אושוויץ, ניצולת עבודות כפיה וניצולת צעדת המוות. אמי איבדה באושוויץ את הוריה, גיטל (קטלין) ואברהם (בומי) ליכטנשטיין ואת בעלה - בצ'קי. אחיה - יולנקה, שוני וג'ולה ניצלו.

אבי - רודני (רוזנטל) אהרון נולד ב-1908 לשמואל (שמיל) ומרים (לבית גוטליב) רוזנטל בבוגדן (Tiszabogdan) Bohdan, כפר שהשתרע לאורך אחד מיובלי נהר הטיסה במחוז ראחוב. כחמישים שנה עמד בראש הקהילה היהודית בבוגדן סבי, רבי שמואל רוזנטל, שהיה תלמיד חכם וחסיד קאסוב - ויז'ניץ, כמרביית יהודי בוגדן, שהיה בעל קרקעות ויערות, בעל חנות כלבו ומלון לתיירים. אבי היה צעיר הבנים מבין 17 הילדים של משפחת רוזנטל. הוא שרת בשורות סדיר כקצין פרשים בצבא הצ'כוסלובקי, יחידה חשובה במערך הצבאי בתקופה בין המלחמות. כשהשתחרר מהשרות הצבאי, ניהל את עסקי המשפחה בבוגדן, וביניהם, בית ההארחה, מסעדה ועסקי כריתה והובלת עצים. אבי, אהרון,

איבד בשואה את אשתו ובנו שמואל, וגם 12 אחים ואחיות ואחיינים רבים. בני המשפחה ששרדו את השואה, התיישבו ברחבי הארץ וביתם של הוריי בנתניה הפך למרכז המפגשים המשפחתיים.

• [בסיוע מידע מ"ספר מרמורש" 371-372] בין שתי המלחמות הייתה צ'כוסלובקיה מדינה משגשגת ומפותחת בעלת צבא קטן, אך מצוייד היטב. עד ספטמבר 1938 היו היחסים בין היהודים לבין הרוחנים (המקומיים) יחסי שכנות מתוקנים. בשלטון הקצר של הסיצ'ים בין ספטמבר 1938 למרץ 1939 התערער בסיסם הקיומי של יהודי בוגדן. כדי לקדם את האיומים של הסיצ'ים, אורגנה בבוגדן הגנה עצמית אנטי סיצ'ית. היוזם והמארגן היה אבי, אהרון, ששיתף בהגנה העצמית גם את ההונגרים והרוחנים, שהתנגדו לפעולות הסיצ'ים והציפצרים (שבט גרמני), אך במוקדה ובמרכזו היו היהודים. הם היו כ- 200 איש, שברשותם היו כלי נשק ואף מכונת יריה. כוחות ההגנה העצמית השתלטו על תחנת הז'אנדרמריה המקומית ותפסו עמדות בכל הכפר. לפני פרוץ מלחמת העולם השנייה הייתה לצ'כוסלובקיה ברית הגנה עם ברית המועצות וצרפת, ובעקיפין עם בריטניה. ברית זו אמורה הייתה לספק לה הגנה הן ממזרח והן ממערב. בגבולה עם גרמניה באזור הסודטים, נבנה קו הגנה מבוצר, שעקב עוצמתו נקרא "קו מז'ינו הקטן". מיד בתום הסכם מינכן ב- 1939, ולאחר שבריטניה וצרפת נכנעו לדרישותיו של היטלר, נפרצו בריתות ההגנה המוזכרות ולגרמניה סופחו חבל הסודטים ואזורים נוספים במערב צ'כוסלובקיה. הסיפוח היה הצעד הראשון והמשמעותי בתהליך ההשתלטות של גרמניה על צ'כוסלובקיה והיווה את הסמן לפרוץ מלחמת העולם השנייה. מדיניות הוויתור של צ'מברליין הייתה החמצת הזדמנות אחרונה להכניע את גרמניה הנאצית ולאחר פירוקה וחלוקתה של צ'כוסלובקיה, הייתה סלולה להיטלר הדרך לכיבוש מדינות נוספות באירופה.

הונגריה שהייתה חלק ממדינות הציר עם גרמניה, תבעה גם היא אזורים, שהיו בעבר בשליטתה בסלובקיה, בקרפוטו-רוסיה, ברומניה וביוגוסלביה. כך הפכו ב- 1939 אזורים אלה ל"שטחים מוחזקים" והיו נתונים, להלכה, לשלטון צבאי הונגרי. היהודים חויבו להוכיח את רציפות ישיבתם באזורים אלה לפחות ב- 90 השנים האחרונות. בשנת 1941 גורשו לגליציה ולפולין כ- 20,000 יהודים, שלא הצליחו להוכיח את ותיקותם. רבים מהם נרצחו ליד העיר קמיניץ פודולסק. הייתה זו הפעולה הראשונה בתוכנית "הפתרון הסופי" של הנאצים. בבוגדן הוקם מעין "ועד הצלה" מקומי שפעל במחתרת ותפקידו היה לעזור ליהודים שברחו מגיא ההריגה בפולין והגיעו לאזור ההונגרי. אבי אהרון, יחד עם מספר יהודים מובילים, הסתירו את היהודים הפולנים, צידו אותם בתעודות, במידע ובצידה לדרך ושלחו אותם לבודפשט, אל אנשי המחתרת היהודית שם. בבודפשט נמצאו כמה מבני בוגדן, כמו נשקה גולדפרב (לבית סנדל), שסייעו ליהודים מפולין שהגיעו דרך בוגדן.

בשנה זו גם הוחל בשילוח חיילי סדיר וגברים בגילאי 48-25 ויהודים גם בגילאי 60-49 מאזור קרפוטו-רוסיה לפלוגות עבודה, שם הועסקו, בתחילה, בבניית גשרים ובסלילת כבישים בגבול פולין - הונגריה. גם אבי ואחיו מרצי (מארק) היו בין המגוייסים לפלוגות העבודה. התנאים בפלוגות העבודה הפכו והיו קשים ביותר, במיוחד לאחר שילוחם לחזית המזרחית בגבול אוקראינה, בשורות הארמיה ההונגרית השנייה, לאחר מרץ 1942. הם הועבדו בהובלת ציוד צבאי ותחמושת ובפינוי שדות מוקשים וסבלו יחס משפיל והתעללויות קשות עד כדי מוות; היו אפילו מיקרים של רציחות מכוונות. מתוך כ- 100,000 היהודים שגוייסו למחנות העבודה ההונגריים, 42,000 נרצחו, או נספו במהלך השרות.

ב- 22.06.1941 פלשו גייסות היטלר לברית המועצות. בראשית 1942 החלו ההונגרים לחסל את מחנות העבודה בחבלים מסויימים ולהוביל את היהודים לחזית האוקראינית, שם שובצו במסגרת יחידות עזר בשורות הצבא ההונגרי בקווים הקדמיים של החזית. לכל יחידה צבאית הונגרית הוצבה יחידת עזר מפלוגות העבודה. אין עדות על מספרם של היהודים הצ'כוסלובקים

שעבדו במחנות העבודה ההונגריים. תוצאות ההתעללויות של ההונגרים היו קשות מאוד. ההתעללויות וההתעמרות היו מקומיות, ולא רשמיות. לעיתים היו ההתעללויות גרועות מן ההשמדה השיטתית במחנות הכפייה הסובייטיים הידועים לשימחה. אבי נהג לספר על אכזריותם הקשה של ההונגרים ועל ההתעללויות מהן סבלו הוא וחבריו, בנוסף למטלות הפרך אותם ביצעו. בינואר 1943 עם פריצת קו החזית על ידי הצבא האדום, ולאחר קרב סטלינגרד, פוזרה הארמיה ההונגרית השנייה, בחלקה הושמדה, ובחלקה נסוגה בבהלה גמורה. אלפי יהודים ששירתו בפלוגות העבודה נפלו בשבי "הצבא האדום" ונשלחו למחנות שבויים בסיביר, שם סבלו מטיפוס, מרעב ומקור בתנאים בלתי אנושיים. אבי סיפר, שבנוסף להתמודדותם עם התנאים הקיצוניים, דאגתם העיקרית הייתה להישמר ממעשי "קניבליזם" על ידי אנשים נואשים מרעב, שחתכו נתחים מאנשים שחשבו שמתו, או מכאלה שנראו חלשים למדי.

ב- 29.04.1943 החליטה ועדה צבאית סובייטית - צ'כוסלובקית על הקמתה של בריגדה צ'כוסלובקית עצמאית בבריה"מ. מקום כינון הבריגדה, בפיקודו של אל"מ סבובודה, היה בנובוהופרסק. קלמנט גוטוואלד, בנוכחות ההנהגה המוסקבאית של המפלגה הקומוניסטית, מינה את אל"מ סבובודה כמפקדה העתידי של הבריגדה - לאחר שכבר פיקד על התקפות הנגד הקשות בסוקולובו, בגזרת חרקוב. התעמולה הרשמית האדירה את תהילת קרב סוקולובו ודאגה להפיץ את דבר גבורתם של החיילים הצ'כוסלובקים בתחומי בריה"מ ומחוצה לה. עובדה זו סייעה בגיוס מתנדבים צ'כוסלובקים רבים ממחנות השבויים, מהדיביזיות הסלובקיות ומפלוגות העבודה ההונגריות. יחד עם יתרת החיילים מהקרבות בסוקולובו הצליח סבובודה להקים את הבריגדה הצ'כוסלובקית. בבריגדה זו שירתו גם יהודים פולנים, שלא רצו לקבלם לצבא הרלינג הפולני. גם אבי ואחיו מארק רודני התנדבו לבריגדה כקצינים. מבחינה מספרית לא היוו החיילים היהודים בבריגדה גורם דומיננטי, אך מבחינה אירגונית ותפקודית - היוו את עמוד השדרה של הבריגדה. אבי שרת כקצין קרבי - ורק לאחר שאיבד את כושרו הקרבי עקב פציעה בקרב, מונה למפקד אספקת הדלק ליחידות הבריגדה הפזורות בשטחי הלחימה; ואילו אחיו מארק שרת כמג"ד בדרגת סרן. שניהם שרתו בקרבות הקשים לשחרור קייב ובקרבות מעברי ה - Dukla, שנחשבו מהקרבות הקשים במלחמת העולם השנייה. מהלך הקרבות על קייב פורסם, אך באף מקום לא פורסמה פעילותם הקרבית של החיילים היהודים. לבריגדה הצ'כוסלובקית הוענק אות הצטיינות גבוה על ידי נשיאות הסובייט העליון על לחימתם לשחרור קייב. הקרבות הללו נערכו באוקטובר 1944 בצפון מזרח הקרפטים. אלו היו קרבות מרים בתנאי שטח הרריים קשים, בהם נהרגו אלפי חיילים רוסים וצ'כוסלובקים. המשימה הושלמה והמעברים נפתחו לעבר מרכז אירופה. ב - 6.10.44 חדרו יחידות הסיור הצ'כוסלובקיות בפעם הראשונה לכוון צ'כוסלובקיה ודגל הלאום הצ'כוסלובקי הונף ליד תמרור הגבול במעבר ה - Dukla.

ב- 17 במאי 1945 נערכו יחידות הארמיה למצעד ניצחון בכיכר המרכזית בפראג. על בימת הכבוד ישב מפקד הגדוד - הבריגדה - הארמיה, המיניסטר להגנה לאומית, גנרל לודביג סבובודה. אבי ואחיו, שבורים ורצוצים מאירועי השנים האחרונות, השתתפו גם הם במצעד והיו גאים בתרומתם לניצחון על הגרמנים.

בשלב מסוים של המלחמה נדרשו הקצינים בעלי שמות המשפחה שנשמעו גרמניים לשנות את שמותיהם לשמות צ'כיים. אבי ואחיו שינו את שם משפחתם מרוזנטל לרודני.

לאחר מכן נודע לאבי שרעייתו מלכה, לבית פישלוביץ, ובנו, שמואל, נרצחו באושוויץ, יחד עם רבים מאחיו, אחיותיו ובני משפחותיהם, ורבים מבני בוגדן והאזור. בשנת 1946, בפראג, פגש אבי את אימי - מרים, לבית ליכטנשטיין, מברגסס. חתונתם נערכה בבית הכנסת העתיק [אלטנוישול] ברובע היהודי. לאחר המלחמה שרת אבי כקצין העיר Cheb, בגבולה של צ'כוסלובקיה עם גרמניה. בין יתר מטלותיו הוא עסק בהוצאה לפועל של גזרי דין לחיילים וקצינים גרמנים שנתפסו באזור.

בשנת 1949 עלו הוריי ואחי מיכאל למדינת ישראל. הם הגיעו למעברת פרדסיה ואחר כך עברו לנתניה. אבי לחם במלחמת סיני 1956, עבד במפעל "אדרת" לייצור צמר בהרצליה, התנדב כמורה לעברית לעולים, במסגרת הנחלת הלשון, יחד עם אריה סולה ממונקן'.

הוא שרת שנים רבות כמתנדב ב"משמר האזרחי" בנתניה.

אבי, יחד עם שלמה קריינדלר מראחוב, אירגנו במשך יותר מ- 10 שנים את האזכרות השנתיות של יוצאי ראחוב, בוגדן, לה, טרבושן, בילין וקוואסי, בנתניה - עד שהוקם בית מארמארוש בתל אביב.

את סיפור חייו של אבי חקרתי לעומק על מנת להנציחו ב"מוזיאון הלוחם היהודי במלחמת העולם השנייה" ההולך ומוקם בימים אלה בלטרון. המוזיאון שם לו למטרה להזכיר את מעשי הגבורה ולהנציח את שמותיהם של מיליון וחצי יהודים, שלחמו בצבאות השונים במלחמת העולם השנייה נגד הנאצים ובני חסותם. הטבלה המצורפת תבהיר את תרומתם הנכבדה של היהודים בארצות השונות יחסית למספרם באוכלוסייה, לניצחון על הנאצים.

"טבלת מגויסים יהודים - מוזיאון הלוחם היהודי במלחה"ע ה - 2. להלן קישור לדף המקור:

https://www.jwmww2.org/%D7%98%D7%91%D7%9C%D7%AA_%D7%9E%D7%92%D7%95%D7%99%D7%A1%D7%99%D7%9D_%D7%99%D7%94%D7%95%D7%93%D7%99%D7%9D

מדינה	סה"כ תושבים	סה"כ מגויסים	סה"כ לוחמים הרוגים	תושבים יהודים	מגויסים יהודים
ארה"ב	131,000,000	12,300,000	405,400	5,500,000	550,000
בריה"מ	196,716,000	34,000,000	13,600,000	3,020,000	500,000
בריטניה	47,760,000	9,020,000	264,500	435,000	62,000
פולין	34,849,000	1,800,000	320,000	3,113,900	180,000
צרפת	40,800,000	5,000,000	211,000	350,000	35,000
דרא"פ	11,400,000	334,324	12,046	103,435	10,000
אוסטרליה	7,700,000	993,000	39,366	35,535	3,854
ניו זילנד	1,629,000	300,000	11,900	-	-
יוגוסלביה	15,400,000	500,000	446,000	68,405	2,500
יוון	7,222,000	540,000	60,000	72,781	12,898
ארץ ישראל	-	-	-	450,000	40,000
קנדה	11,500,000	780,000	30,000	240,000	16,883
סין	450,000,000	5,900,000	1,320,000	-	-
אלבניה	1,073,000	-	30,000	200	20
בלגיה	8,367,000	-	84,596	65,696	600
ברזיל	40,289,000	-	948	-	-
בולגריה	6,200,000	-	52,000	48,398	-
נורווגיה	3,100,000	-	6,552	1,700	-
הולנד	8,729,000	500,000	5,500	156,871	3,000
צ'כוסלובקיה	15,300,000	446,000	25,000	356,830	5,500
פרטיזנים, לוחמי גטאות וחברי מחתרות					93,310

אני מבקשת מכל אחד מכם, שמישהו מבני משפחתו שירת במלחמת העולם השנייה באחד מהצבאות: רוסי, צ'כי, פולני או בריטי, למלא עבורם דף לוחם עם כל הפרטים הידועים לכם על השרות הצבאי ולהוסיף תמונות, אם קיימות. את הדף אפשר למלא בכתובת אתר המוזיאון: www.jwmww2.org

אשמח לעזור לכל אחד מכם.

כתובת המייל שלי היא: tali@poleg.net והטלפון: 050-2935350

אביה של טלי, אהרון רוזנטל ואחותו רז'י לפניו בפתח ביתם בבוגדן



הסבתא מרים רוזנטל (לבית גוטליב) ואהרון מאחוריה, יחד עם 2 מאחיותיו ורעייתו הראשונה וכמה מאחייניו, לפני המלחמה



משפחת ליכטנשטיין מברגסס: (מימין) מרים, אימא של טלי, אחיה שני, אביה בומי, אחיה ג'ולה ואימה קטי/גיטה





אבא של טלי, אהרון רוזנטל (במרכז בשורה הראשונה), במדי הצבא הצ'כי

אבא של טלי, אהרון רוזנטל עטוף בטלית בפלוגת העבודה (שלישי משמאל, שורה שנייה).

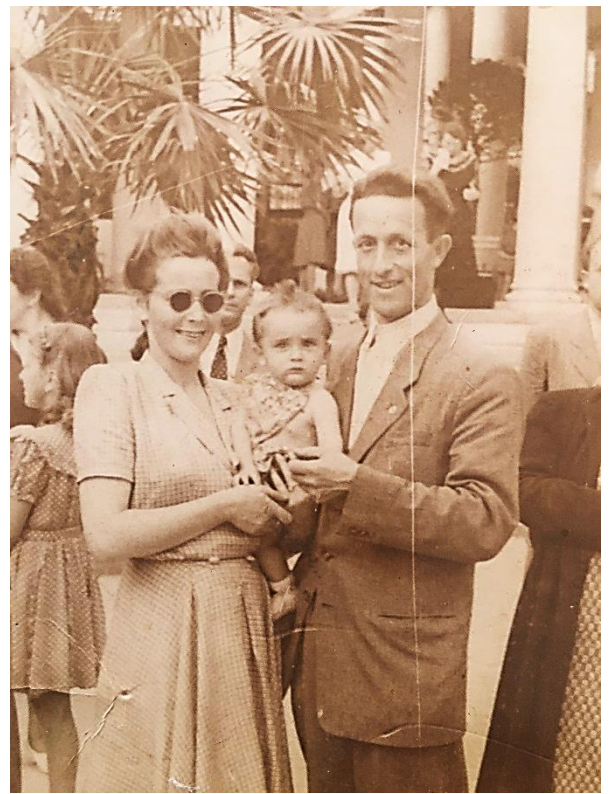
התמונה הייתה תלויה שנים רבות ב"בית התפוצות" לפני שהפך להיות מוזיאון "אנו"



תעודת קצין צ'כי של אהרון רוזנטל / רודני



משמאל: הדוד מארק (אחיו של אהרון) עם הדודה רז'י.
 יושבים: אהרון ובת משפחה - אחרי המלחמה



הוריה של טלי עם אחיה בקרלסבאד (Karlovy Vary)

אהרון רוזנטל (בכובע קסקט),
 ולפניו אחותו רז'י - כינוס צעירי
 הפועל המזרחי (ככתוב בשלט) -
 אמצע שנות ה-30 של המאה ה-20



טלי וצביקה פולג





הנצחה לקהילות יהודי ברגסס והסביבה



2019: בכניסה לבית העלמין בבוגדן



טלי ואחיה מיכאל ליד הכיתוב בלוח הנצחה לסבא ולסבתא, קטלין [גיטה] ואדולף [אברהם] ליכטנשטיין, ברגסס

מיכאל, יליד 1946, נפצע במלחמת ההתשה בתעלה עת שירת כ"נמר" (קצינים שהתנדבו לשרת מעבר למסת המילואים שלהם על מנת לאפשר חופשות התאוררות לקציני הצבא הסדיר), בעל משרד עורכי דין בנתניה.



הנכדים של טלי וצביקה פולג

תמונה משפחתית – 3 דורות של משפחת פולג

